

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6, 106 74 Αθήνα, Τηλ.: 210 72 33 221-2, 210 72 33 216, Fax: 210 72 33 217,

Website: www.nchr.gr, E-mail: info@nchr.gr

Δήλωση της ΕΕΔΑ

με αφορμή την εφαρμογή των Προγραμμάτων Σπουδών του μαθήματος των

Θρησκευτικών στα σχολεία

10 Οκτωβρίου 2016

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) είναι το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της ελληνικής Πολιτείας σε θέματα προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Έχει συσταθεί με το Ν 2667/1998 σύμφωνα με κανόνες των Ηνωμένων Εθνών, τις «Αρχές των Παρισίων». Σε αυτήν μετέχουν πρόσωπα οριζόμενα από τριάντα δύο φορείς (ανεξάρτητες Αρχές, πανεπιστημιακές σχολές νομικών και πολιτικών επιστημών, συνδικαλιστικές οργανώσεις, ΜΚΟ, πολιτικά κόμματα και υπουργεία).

Δήλωση της ΕΕΔΑ με αφορμή την εφαρμογή των Προγραμμάτων Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών στα σχολεία¹

Με αφορμή την εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση² και το δημόσιο διάλογο που ήδη έχει ανοίξει σχετικά και με αφετηρία πάντα το σεβασμό για το έργο και την αποφασιστική συμβολή της ελληνικής ορθόδοξης Εκκλησίας στη διαμόρφωση της νεοελληνικής ταυτότητας, όπως αποτυπώνεται στο άρθρο 3 του Συντάγματος, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (εφεξής ΕΕΔΑ), ως το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας σε θέματα προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, θεωρεί ότι πρέπει να επανέλθει στις Θέσεις που έχει διατυπώσει στο παρελθόν αναφορικά με το ζήτημα της θρησκευτικής αγωγής και εκπαίδευσης³.

Πιο συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπόψη τη συνθετότητα του σύγχρονου κοινωνικού και πολιτισμικού ιστού και τις εκπαιδευτικές ανάγκες που προκύπτουν από αυτή, η θρησκευτική αυτοσυνειδησία των πολιτών οφείλει να επιδεικνύει δεκτικότητα στο διάλογο με τον Άλλο και σεβασμό στις υπάρχουσες διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις.. Επιπλέον, η ΕΕΔΑ θεωρεί ότι, σε ένα πλουραλιστικό και δημοκρατικό σχολείο, το οποίο σέβεται τη θρησκευτική ετερότητα, ένα μάθημα με κατηχητικό και ομολογιακό χαρακτήρα δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών⁴. Αντίθετα, με γνώμονα την κριτική ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης των μαθητών προκρίνεται μια σύγχρονη γνωσιολογικού χαρακτήρα θρησκευσιοπαιδαγωγική προσέγγιση, που δεν θα προβαίνει σε δογματική εμφύτευση συγκεκριμένων θρησκευτικών πεποιθήσεων. Η προσέγγιση αυτή είναι σύμφωνη με την έννοια της «θρησκευτικής συνείδησης» ερμηνευόμενης ως ελεύθερης διαμόρφωσης της θρησκευτικής συνείδησης για όλους τους μαθητές⁵, όπως άλλωστε επιτάσσουν τόσο τα άρθρα 5, παρ. 1 και 13, παρ. 1, του Συντάγματος, που κατοχυρώνουν την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης αντίστοιχα, όσο και το άρθρο 16 του Συντάγματος, το οποίο συμπεριλαμβάνει μεταξύ των σκοπών της παιδείας, εκτός από την «ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης», και τη «διάπλαση ελεύθερων

¹ Το παρόν κείμενο Δήλωσης εγκρίθηκε από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ.

² Βλ. σχετικά την Απόφαση αριθ. 142575/Δ2/7.9.2016 με θέμα *Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών στο Δημοτικό και στο Γυμνάσιο* (ΦΕΚ 2920/Β'/13.9.2016 και την Απόφαση 143579/Δ2/7.9.2016 με θέμα *Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος Θρησκευτικά Γενικού Λυκείου* (ΦΕΚ 2906/Β'/13.9.2016).

³ ΕΕΔΑ, *Παρατηρήσεις επί του σχεδίου Δεύτερης Περιοδικής Έκθεσης της Ελληνικής Δημοκρατίας για το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ)* (2013). Στην ίδια κατεύθυνση βλ. επίσης ΕΕΔΑ, *Πρόταση για τη ρύθμιση Σχέσεων Πολιτείας και Εκκλησίας* (2006).

⁴ ΕΕΔΑ, *Παρατηρήσεις επί του σχεδίου Δεύτερης Περιοδικής Έκθεσης της Ελληνικής Δημοκρατίας για το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ)* (2013), σελ. 54-55.

⁵ Βλ. σχετικά Γ. Σωτηρέλης, «Η ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης στην προκρούστεια κλίνη της επικρατούσας θρησκείας. Σχόλιο στην ΣτΕ 3356/1995», *ΝοΒ* 43 (1995), σελ. 982 επ. , του ίδιου, «Γα θρησκευτικά και το Σύνταγμα», *Το Βήμα της Κυριακής*, 30.11.2008.

πολιτών». Η ερμηνευτική αυτή προσέγγιση είναι συμβατή όχι μόνο με τις συνταγματικές επιταγές, αλλά και με την ευρωπαϊκή πολιτιστική πραγματικότητα⁶.

Στο πλαίσιο μάλιστα του θεσμικού της ρόλου όχι μόνο ως Εθνικού Θεσμού Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΘΑΔ) αλλά και ως τμήματος του διεθνούς θεσμικού πλαισίου προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που παρακολουθεί διαρκώς τα θέματα που άπτονται της θρησκευτικής ελευθερίας και την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις του διεθνούς, ευρωπαϊκού και εθνικού δικαίου για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η ΕΕΔΑ θα ήθελε να επιστήσει την προσοχή των αρμόδιων Αρχών στην επιτακτική ανάγκη διασφάλισης της πλήρους εφαρμογής των δικαιωμάτων των παιδιών, και δη του δικαιώματος για ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας⁷, και συμμόρφωσης με τις Καταληκτικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις των διεθνών ελεγκτικών οργάνων για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου⁸.

---

⁶ Ενδεικτικές είναι οι αποφάσεις του ΕΔΔΑ που αποδοκιμάζουν πλήρως το «δογματικό διαποτισμό» (indoctrination) της συνείδησης των μαθητών μέσω της επιβολής συγκεκριμένων θρησκευτικών δοξασιών. Βλ. *Folgerø και άλλοι κατά Νορβηγίας* [αριθ. προσφυγής: 15472/02], 29.6.2007, *Zengin και άλλοι κατά Τουρκίας* [αριθ. προσφυγής: 19312/92], 10.7.2001.

⁷ Άρθρο 14 Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ). Η ΔΣΔΠ υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1989 και τέθηκε σε ισχύ στις 2 Σεπτεμβρίου 1990. Έχει επικυρωθεί από 191 κράτη, δηλαδή το σύνολο των κρατών του πλανήτη, με εξαίρεση τις ΗΠΑ και τη Σομαλία. Από την Ελλάδα, κυρώθηκε στις 2 Δεκεμβρίου του 1992 με το Ν 2101/1992 για την *Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού* (ΦΕΚ 192/Α'/2.12.1992), επικυρώθηκε και τέθηκε σε διεθνή ισχύ για την Ελλάδα από 10.6.1993 (ανακοίνωση Υπ. Εξ. ΦΕΚ 166/ Α'/28.9.1993), οπότε και απέκτησε την κατά το άρθρο 28, παρ. 1, Συντ. υπερνομοθετική ισχύ

⁸ Βλ. ενδεικτικά UN, Committee on the Rights of the Child, *Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention, Concluding observations: Greece*, CRC/C/GRC/CO/2-3, 13. 9. 2012, παρ. 34-35, όπου η αρμόδια Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού επαναλαμβάνει την προηγούμενη σύστασή της (CRC/C/15/Add. 170, παρ. 45) προς την ελληνική Πολιτεία για διασφάλιση του σεβασμού των θρησκευτικών πεποιθήσεων του παιδιού – ή της έλλειψής τους – και για λήψη αποτελεσματικών μέτρων για την πρόληψη και εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων λόγω θρησκείας και πεποιθήσεων και την προώθηση της θρησκευτικής ανοχής και του διαλόγου στην κοινωνία.